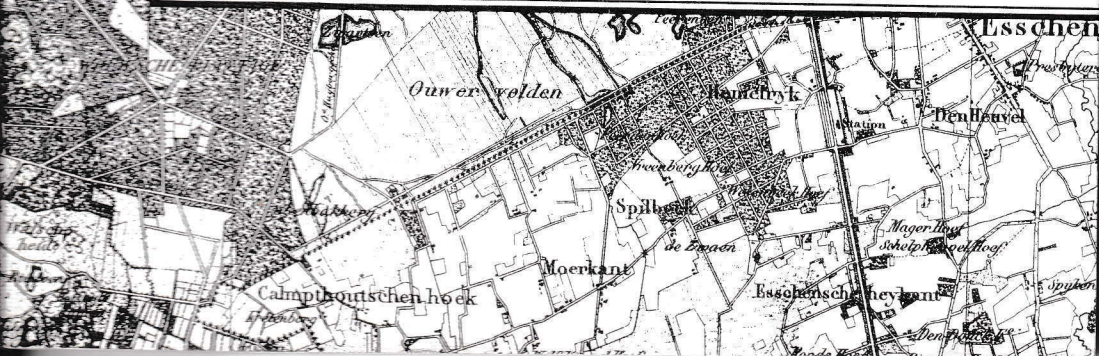

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
wouw

3 - '93

De gemeente Wouw anno 1893

De Wouwse mensen hebben het honderd jaar geleden zeker niet gemakkelijk gehad. Het platteland werd over het algemeengekenmerkt door kinderrijke gezinnen, die onder maatschappelijk slechte omstandigheden maar moesten zien zich enigszins redden. In Wouw was het beeld niet anders. Dankzij een beschrijving van burgemeester Daverveldt is een aardige reconstructie te maken van de sociaal-economische omstandigheden in die tijd. Met de medische omstandigheden was het navenant gesteld, slechts in onderwijsvoorzieningen werd naar behoren voorzien, voor zover men tenminste financieel in staat was het onderwijs voor de kinderen te bekostigen. De afhankelijkheidsrelatie van honderd jaar geleden is dus ook vrij duidelijk. Ofwel men pakt alles aan, wat maar aan te pakken is om zo wat geld in het laatje te krijgen, ofwel men wordt afhankelijk van charitatieve instellingen. En op dat laatste zit natuurlijk niemand te wachten, want het houdt tegelijkertijd in dat men door een aantal weldoeners op zijn gedrag beoordeeld wordt.

Dat die beoordeling streng is, laat zich raden. Uit het correspondentieregister van de burgemeester blijkt bijvoorbeeld wel, dat hij degene is, die beoordeelt of men van onbesproken gedrag is. En onbesproken gedrag wil zeggen, dat men in de gemeenschap gunstig bekend moet staan. De houding blijft over het algemeen conservatief. Stond de Wouwse gemeenteraad bijvoorbeeld in 1892 afwijzend tegenover het gymnastiekonderwijs (1) een jaar later volgt een onverbidde "neen" op het voorstel een onderwijzeres aan de lagere school te Wouwse Plantage te benoemen.

Onderwijsproblemen doen zich in 1893 weer volop voor. Door het besluit van de gemeenteraad de onderwijssalarissen ad-hoc te regelen, blijft het problemen regenen

(2). Toch probeert men Wouw op te stuwen in de vaart der volkeren, want het jaar 1893 wordt besloten met de nieuwjaarswens snel een postkantoor in het dorp te kunnen openen.

Sociaal-economisch omstandigheden.

Honderd jaar geleden lieten de werklieden in Wouw zich naar het oordeel van de plaatselijke gezagsdragers kenmerken als braaf en niet veeleisend. Gelet op de sociaal-economische omstandigheden hadden ze ook nauwelijks een andere keuze dan meegaand te zijn, want de afhankelijkheid van de kinderrijke gezinnen is groot. Burgemeester A. Daverveldt maakt dat jaar een redelijk nauwgezette beschrijving van de sociaal-economische omstandigheden in het dorp Wouw anno 1893. Op 2 mei schrijft hij een brief aan de Regering, waarin hij de Wouwse situatie analyseert met het oog op de behoefte aan eventuele maatregelen om werkloosheid te voorkomen. De werkende klasse in het dorp bestaat, zo blijkt, hoofdzakelijk uit arbeiders die in de landbouw, de bosbouw en in enkele fabrieken werkzaam zijn. Ongeveer 70 à 80% van de arbeiders bezit een eigen woning met een kwart tot een halve hectare grond, waarvan tweederde deel bezwaard is met een hypotheek van 200 à 300 gulden. Het aflossen van de hypotheek of het betalen van de huishuur en het sparen van een klein bedrag dat voldoende is om een beetje pacht en een paar kavels brandhout te betalen, vormen de voornaamste zorgen van de arbeiders. Voor het voedsel, zo schrijft de burgemeester, zorgt men over het algemeen zelf, want nagenoeg iedereen houdt één of twee geiten, mest een varken, teelt de eigen aardappelen en verbouwt wat rogge om gedurende een maand of twee in de behoefte aan brood te kunnen voorzien.

Uit de beschrijving komt naar voren, dat de arbeiders in de loop van het jaar allerlei soorten werk aanpakken, of wellicht beter gezegd aan moeten pakken, of het nu de landbouw of de industrie is. Alle beschikbare arbeidskrachten gaan eind september naar de omliggende gemeenten om in de suikerfabrieken te werken:

4

"Tijdens de campagne, welke tot Nieuwjaar duurt, verdienen ze een flink loon; de beste f 1,50 à f 2,--, de losse arbeiders f 1,-- à f 1,20 per 12 uren. In de aangrenzende gemeenten Bergenop Zoom, Rosendaal en Steenberg en zijn 7 beetwortelsuikerfabrieken en 3 kandijfabrieken, die jaarlijks ruim 400.000 gulden aan arbeidsloon betalen, ongekend nog de grondstof, ter waarde van ongeveer anderhalf millioen, welke eveneens nagenoeg geheel aan landbouw en arbeidsloonen ten goede komt. Is de suikerfabricatie afgelopen, dan is er gewoonlijk werk in overvloed. Een vijftigtal gaat als polderwerker naar Holland en blijft daar tot de volgende campagne weer begint, en de overigen vinden werk in het kappen van schaars hout, het rooien van dennenbosschen, het aanplanten enz.

Alleen bij sneeuw of strenge vorst, die het buitenwerk beletten, is er natuurlijk werkloosheid. April geeft werk in het poten van aardappelen en het verrichten van tuinarbeid enz. De maanden Mei en Juni zijn echter de minst gunstige. Dan moeten veel arbeiders tegen een matig loon werk gaan zoeken als wieder in de polders tot Steenberg en, Dinteloord en ook Nieuw-Vosmeer en tot overmaat van smart is dit voorjaar zóó droog, dat er hoegenaamd niets te wieden valt."

Hoewel de Wouwse boeren ten gevolge van de lage graanprijzen in de opinie van Daverveldt "hoogst zuinig zijn in hunne uitgaven aan arbeidsloon", zijn de meeste boeren echter wel genegen in de slappe maanden mei en juni toch wat werk op te zoeken voor de arbeiders, om ze op deze wijze aan zich te binden voor de oogsttijd van eind juni tot eind september, in welke maanden het vaak moeilijk is voldoende werkvolk te krijgen. Over het algemeen treft men in Wouw dan ook nauwelijks werkloos-

heid door eigen schuld aan, behalve dan bij een man of twintig, die zich bezig houden met zoutsmokkelen en stropen.

"Wat deze lui bij den thans verminderden zoutaccijns zullen aanvangen, is voor mij nog een raadsel".

Armoede door werkloosheid treft men in Wouw dan ook niet aan, behalve dan bij strenge en lange winters, wanneer het buitenwerk onmogelijk is. Maatregelen ter voorkoming van werkloosheid hoeven daarom ook niet genomen te worden, want de hinderpaal van een strenge winter is er toch niet door weg te nemen, luidt de nuchtere konklusie. Bij weduwen, ouden van dagen, zieken en gebrekkigen treft men echter wel geregelde armoede aan, *"doch door de verschillende armenbesturen en particuliere liefdadigheid wordt daarin op voldoende wijze voorzien"*, aldus burgemeester Daverveldt.

Als "besturend vennoot" van een beetwortelfabriek hoorde hij op een vergadering een interessant plan om de armoede te bestrijden.

"Besproken werd om ter voorkoming van armoede eene kas op te richten waarin tijdens de campagne (September-December) 10 percent van alle arbeidsloozen zou worden gestort om dan na afloop in zes termijnen, telkens om de veertien dagen, met eene toelage van de fabrikanten weder uit te keren. Dit onderwerp is bij eenige fabrikanten in overweging en wanneer deze ten dien opzichte gezamenlijk handelen, is hiervan wel eenig heil te wachten".

Tenslotte meent Daverveldt toch nog weleen klacht te moeten laten horen: "het sparen is den werkman over 't algemeen vreemd". Dat de povere economische omstandigheden van de over het algemeen kinderrijke gezinnen daartoe hoogst waarschijnlijk een groot beletsel vormen,

4
komt na de analyses kennelijk toch niet bij Daverveldt op!

Voor wat betreft de volksgezondheid telt Wouw in wezen maar één echte voorziening, de plaatselijke dokter G. van Aerssen, die enkele jaren geleden pas na veel toezeggingen en met de grootste moeite aangetrokken kon worden (3).

In een brief aan de Inspecteur voor het Geneeskundig Staatstoezicht valt te lezen, dat de gezondheidsvoorzieningen hiermee ophouden: *"Medecinae-doctors, genees-, heel- en verloskundigen, tandmeesters, apothekers, drogisten en vroedvrouwen zijn alhier niet gevestigd"*. En voor transport van zieken, gewonden en drenkelingen zullen de mensen zelf initiatieven moeten nemen, want in de gemeente zijn geen vervoermiddelen aanwezig. Gelet op de toenmalige hygiënische omstandigheden, beter gezegd het ontbreken ervan, hoeft het geen betoog dat regelmatig ziektes uitbreken. Al eerder was sprake van cholera, welke ziekte zich in 1893 wederom voordoet. De burgemeester stelt bijvoorbeeld wederom de vraag aan de orde of de kermis wel door moet gaan in verband met de kans op besmetting met cholera (4). Maar net als het jaar daarvoor weegt dit kleine beetje plezier voor de inwoners wat zwaarder dan het besmettingsgevaar. Onbetrouwbaar volk als liedjeszangers, orgeldraaiers en straatmuzikanten wordt zondermeer geweerd, kramers en mensen met spelen worden wel toegelaten, mits ze maar kunnen bewijzen dat ze de vier weken daarvoor niet in gemeenten geweest zijn, waar zich gevallen van cholera, dysenterie of pokken voorgedaan hebben. Veel personen maken gebruik van de mogelijkheid zich kosteloos in te laten enten tegen de pokken. Zoveel personen, dat in met grote spoed nieuwe entingsformulieren aangevraagd moeten worden.

Vanwege het optreden van pokken moet de ontvanger van de belasting voor zijn zittingen zelfs uitwijken naar het raadhuis. Het huis, waar men gewoonlijk de belastingen in ontvangst neemt, blijkt met pokken besmet te zijn. De woning wordt ontsmet, maar de fiscus is niet echt van zins om terug te keren naar het oorspronkelijke gebouw. In een brief krijgt de Rijksontvanger der directe

belastingen te horen dat de woning afdoende ontsmet en bovendien door dokter Van Aerssen gecontroleerd is. Pokken komen in het gebouw niet voor en het raadplegen van een deskundige van buiten de gemeente, die niet met de toestand bekend is, is onnodig. Vriendelijk doch dringend wordt dus gevraagd snel uit het raadhuis te verkassen.

De problemen met het onderwijs.

Hoezeer het ook tobben is met het onderwijs, een onderwijzeres is in het Wouwse niet welkom! Liever voorlopig geen leerkracht, zo redeneert de Wouwse gemeenteraad, dan een vrouw voor de klas. Eerdere beschrijvingen over Wouw aan het begin van de negentiger jaren van de vorige eeuw maakten al duidelijk dat het in die tijd tobben was met het onderwijs, maar ook, dat de Wouwse raad de problemen deels over zichzelf afgeroepen had. De verlaging van de onderwijssalarissen leidde in 1890 immers tot een eerdere bezuiniging, maar tegelijkertijd ook tot een flink verloop van leerkrachten. In 1892 deden die problemen zich vooral in Heerle voor. Dit mede tegen de achtergrond van de geruchten over de stichting van een bijzondere school in het dorp. De dat jaar als "kweekeling" voor een beloning van 35 gulden benoemde E.J.M. van Laerschot voldoet kennelijk goed. Een half jaar nadien volgt zijn aanstelling tot onderwijzer tegen een jaarwedde van 500 gulden. Veel lastiger is de aanstelling van een opvolger voor J.B.Loos te Wouwse Plantage. Op een eerste oproep melden zich geen sollicitanten, maar de arrondissementsschoolopziener schrijft dat hij wel kan helpen met..... een onderwijzeres. De Wouwse vroede vaders zijn daarvan allerm minst gediend. De raad is, zo wordt in de notulen vermeld, ongenegen daaraan mee te werken en wenst een nieuwe oproeping. Als het jaar 1893 tot de helft gevorderd is, heeft zich nog steeds geen onderwijzer aangediend. Weliswaar had zich een sollicitant gemeld, maar deze heeft zich alweer teruggetrokken vanwege "de afgelegen ligging van het gehucht en de gering conversatie die er voor de onderwijzer aldaar te vinden is". En alweer wordt een nieuwe

oproep geplaatst, maar ditmaal voor een jaarwedde van 550 gulden. En zowaar melden zich ditmaal wel sollicitanten. Van hen is de negentienjarige A. Beijaert uit Sluis "de gelukkige".

Zoals bijna te doen gebruikelijk drukt meester Smulders uit Wouwse Plantage ook in 1893 weer een belangrijke stempel op het onderwijs, dat wil zeggen op de franje eromheen. Ook dit jaar wil Smulders weer salarisverhoging. Het verzoek daartoe gaat dit keer vergezeld van de vraag ook zijn woning te verbeteren. Zijn verzoeken worden uitgebreid in de gemeenteraad besproken, want Smulders deed bij een eerder verzoek het aanbod zelf de helft van de kosten te betalen, hetgeen hij later weer introk. Smulders wenst dat de bakoven in de woning uitgebrouwen wordt, de pomp verplaatst en de keuken in een woonkamer omgebouwd wordt en dat tenslotte in de bergplaats een nieuw keukentje komt. De totale kosten worden op honderd gulden geraamd. De gemeenteraad besluit uiteindelijk mee te werken en bij de aanbesteding heeft men bovendien een meevaller, want aannemer P. van Merode is met een bedrag van f 74,40 de laagste van vijf inschrijvers. Maar met de salarisverhoging heeft Smulders weer pech, dit wordt onverbiddeljk afgewezen. Bij meester Plasman uit Heerle is dit evenwel niet het geval. Hij kondigt aan te vertrekken tenzij zijn jaarwedde tot 600 gulden wordt verhoogd. B en W en de raad willigen het verzoek in om de belangen van het onderwijs niet te benadelen: hij haalde de hoofdakte en de de vacature zal waarschijnlijk lang open blijven "gezien de tegenwoordigen onderwijsnood".

Tenslotte doen B en W nog hun beklag bij Gedeputeerde Staten. Het Rijk weigert de verplaatsing van een schoolbord bij de verbouwing van de Wouwse school het jaar daarvoor, te vergoeden. Volgens het Wouwse college stond de verplaatsing echter in onmiddellijk verband met de verbouw, omdat het bord juist op een plaats bevestigd was, waar een beschot moest komen. En dat alles gaat over een bedrag van..... een kwartje, "zijnde de kosten voor één uur arbeidsloon en een paar draadnagels".

De post.

Het jaar 1893 wordt afgesloten met de dringende wens dat Wouw een eigen postkantoor zal krijgen. In de raadsvergadering van 28 december stelt het raadslid J.B. Raaijmakers het onderwerp aan de orde. Hij is van mening dat het aantal brieven dat in Wouw aankomt, inmiddels zo groot is, dat de gemeente recht heeft op een eigen postkantoor. Het verrast de burgemeester, die alleen weet te vertellen dat hij van mening is dat de gemeente dan wel voor een passend gebouw moet zorgen. Om de materie nog eens goed te overwegen wordt het onderwerp maar naar het nieuwe jaar verdaagd. Hetzelfde raadslid had zich overigens al eerder dit jaar bekommerd om de postbezorging in Wouw. Op zijn verzoek schrijven B en W een brief aan de Inspecteur der Posterijen met de vraag te bewerkstelligen dat verzending van de post uit Wouw voortaan ook in de richting Roosendaal plaats kan vinden. Tot nog toe gaan de brieven eerst vanuit Wouw met de trein naar Bergen op Zoom, waarna ze vanuit Bergen weer met de trein naar Roosendaal gaan. Geconstateerd wordt dat ze dan vaak een nacht in Bergen op Zoom blijven liggen, omdat de trein steeds een minuut of tien te laat in Wouw arriveert, waarna bij aankomst in Bergen op Zoom de trein naar Roosendaal meestal vertrokken is. Veel handiger zou zijn, betoogt het raadslid, als de post naar Roosendaal om 7.47 uur 's avonds rechtstreeks met de trein in Wouw meegegeven zou worden. "Voor de postbode is het slechts een oponthoud van eenige minuten om op beide treinen te wachten". Omdat antwoord uitblijft, wordt het verzoek na een maand nog eens herhaald. En na wat heen en weer geschrijf krijgt Raaijmakers zijn zin. Vanaf 10 oktober wordt een bodeloop op beide treinen ingevoerd.

Niet alleen de bestelling van brieven en pakketten is een belangrijk gespreksonderwerp van het Wouwse college van B en W. Allerlei onderwerpen passeren de revue, al is het wel opvallend dat het over het algemeen persoonlijke zaken betreft, als daar zijn benoemingen, vergun-

ningen en aanbestedingen. Tot de categorie benoemingen behoort bijvoorbeeld die van een "klokkenist". G. Bus heeft ontslag genomen en tot zijn opvolger wordt Adrianus Snijers benoemd tegen een jaarwedde van veertig gulden. Hem wordt ook opgedragen het onderhoud van het uurwerk in de toren te Wouw tegen een jaarlijkse vergoeding van vijf gulden en met ingang van 1 januari 1894 bovendien het onderhoud te Wouwse Plantage tegen eenzelfde bedrag. Verschillende vergunningen, te vergelijken met de huidige hinderwetvergunningen, worden aan de toenmalige kleine zelfstandigen verleend. A.C. van Ravels mag een "ververij" oprichten in een "schuurtje" ter zuidzijde van zijn woning in de Bergschestraat en J.F. Voeten een smederij in dezelfde straat. Aan de Bergsche Steenweg krijgt L. Schrauwen een vergunning voor kleinhandel in sterke drank in zijn benedenvoorkamer en in de Rosendaalschestraat mag J. Claessen een broodbakkerij en H. Schuurbijs een koperslagerij beginnen. Het aansteken der lantaarns wordt gegund aan A. Sibens in Wouw, aan A. Hagenaaars in Heerle en A. Buijs in Wouwse Plantage, waarvoor de olie door C. Verbraak geleverd wordt tegen de prijs van f 5,19 per liter.

Om na te gaan of verlofgangers van de nationale militie nog wel in staat zijn actieve dienst te nemen dienen zij zich aan een inspectie te Roosendaal te onderwerpen. De lichten 1887 tot en met 1891 moeten zich op 12 juni om kwart over tien 's ochtends melden op het Roosendaalse gemeentehuis, *"gekleed in uniform en voorzien van kleding- en uitrustingsstukken, welke bij vertrek meegegeven zijn, alsmede zakboekje en verlofpas"*. Bij gebreken worden zij aan de militaire tucht onderworpen en bij het niet-opkomen aangehouden en onder verzekerde geleide in *"naastbij zijnde provoost of huis van bewaring overgebracht"*.

De overname van de bermen.

Opmerkelijk veel bezwaar hebben de Wouwse bestuurders tegen de overname van de bermen van de Rijksweg in de kom van de gemeente. Het Rijk doet het voorstel deze in

beheer en onderhoud aan het Wouwse gemeentebestuur over te dragen, en Wouw ziet erwel iets in. Via zo'n contract kunnen de bezwaren voor het verkrijgen van een goede rooilijn weggenomen worden en kunnen de burgers gemakkelijker stoepen aanleggen. Maar dan moet wel, meent het Wouwse bestuur, aan een aantal eisen voldaan worden. Het Rijk moet een traverse met een breedte van 5 meter onderhouden, het contract moet uitgebreid worden met de bermen vanaf de zinkput bij Raaijmakers tot aan de woning van Damen bij de algemene begraafplaats en de clausule dat de weg met aanliggende straten en pleinen in eigendom aan het Rijk behoort, dient te vervallen. Later wordt daar nog aan toegevoegd dat de gemeente voor reparaties over afgekeurde keien van het Rijk moet kunnen beschikken. In de raadsvergadering van 1 juli verklaart raadslid Schou de argumenten daarvoor:

"De heer Schou, als oudste raadslid, herinnert zich nog, dat er in het dorp een keiweg lag door de gemeente onderhouden, en dat later bij den aanleg van den Rijksweg die keien eenvoudig zijn opgebroken en door het Rijk geëigend".

Verder voegt de raad ernog als voorwaarde aan toe dat in het contract niet meer de clausule voor mag komen dat het onderhoud steeds onder toezicht van de Hoofd-Ingenieur van Rijkswaterstaat moet plaatsvinden. Het Rijk is het opvoeren van de eisen dan inmiddels meer dan beu. Wouw heeft zijn kaarten overspeeld, want ondanks de voordelen die men zag, gaat het uiteindelijk niet door. Op 29 juli wordt meegedeeld dat Rijkswaterstaat zijn medewerking niet kan verlenen aan zo'n contract en dat van verdere onderhandelingen afgezien wordt.

Het stellen van voorwaarden en eisen is overigens vrij gebruikelijk in het Wouwse. Zo vindt de gemeenteraad het best als P.W. Verbraak in een deel van de Oostlaarschestraat riolering aanlegt en een zinkput metselt, maar dan moet hij aan maar liefst tien voorwaarden voldoen, met als laatste..... dat de gemeente ten allen tijde

4

nadere voorschriften kan stellen. Het werk moet bovendien uitgevoerd worden volgens aanwijzingen van B en W, de bodem van de zinkput moet minstens zestig centimeter lager zijn dan van het riool, het doorlaatvermogen moet een diameter hebben van 25 centimeter, de uitkomende keien van de bestaande goot blijven eigendom van de gemeente, Verbraak moet zelf het onderhoud verrichten, en de zinkput moet minstens eenmaal per maand ontruimd worden. En de firma P.M.Philips krijgt vergunning voor het metselen van een waterput op het dorpsplein. Philips heeft de put nodig voor het water voor zijn brouwerij en krijgt alle medewerking, mits de gemeente bij brand maar van de put gebruik kan maken en een pomp voor algemeen gebruik geplaatst wordt als zou blijken dat de nieuwe put water zou onttrekken aan de gemeentelijke putten (5).

En dan is er nog het probleem van het lossen van de privaatsmest. Vanwege de indringende stank en het gevaar van cholera had de Wouwse gemeenteraad in de decembervergadering van het voorgaande jaar besloten de Algemene Politie Verordening zodanig te wijzigen dat vervoer van mest tussen negen uur 's morgens en zeven uur 's avonds verboden werd. Dat blijkt evenwel niet naar de zin te zijn van een aantal landbouwers. P. Dekkers en S. van Loon richten zich, mede namens nog 83 andere personen, tot de gemeenteraad met het verzoek de verordening toch weer te wijzigen en wel in die zin dat buiten de bebouwde kom het vervoer van mest de hele dag toegestaan blijft. Het wijzigen van de politieverordening had echter zoveel moeite gekost, niet in de laatste plaats omdat de medewerking van de spoorwegen verre van optimaal was. De animo bij Daverveldt om de genomen maatregelen weer enigszins terug te draaien is dus niet groot. Sterker nog, ondanks pleidooien van de raadsleden Elst en Doggen, wordt elke poging tot wijziging zonder meer van de hand gewezen. Maar de petitie van de landbouwers levert toch nog iets op. Bij het uitstrooien van de mest op het land zal enige coulantie betracht worden. De gemeentepolitie zal van de burgemeester, zo zegt hij

toe, opdracht krijgen buiten de bebouwde kom met de omstandigheden rekening te houden.

De droge zomer.

De zomer van 1893 is warm en droog. Met alle gevolgen vandien. In juni wordt bijvoorbeeld met het oog op de aanhoudende droogte en het gebrek aan water dat daardoor ontstaan is, afgekondigd dat het in de kom van de gemeente verboden is de openbare straten of stoepen te schuren of daarop water te laten lopen. Een week eerder heeft zich dan al een fikse brand voorgedaan, waarvan de oorzaak wellicht de aanhoudende droogte is. Op 6 juni breekt 's avonds rond half elf brand uit in de arbeiderswoning van Josef de Groot in de Herelsche Heide. Het huisgezin, bestaande uit man, vrouw en kind, ligt te slapen, als de man voelt dat er vuur op zijn handen valt, omdat de woning in brand staat. Slechts met moeite weet het gezin te ontkomen en alleen een paar kledingstukken mee te nemen. Van de rest van de inboedel kan niets meer gered worden. De schade aan het huis bedraagt 600 en aan de inboedel 300 gulden.

Er zullen nog meer branden volgen gedurende de zomermaanden. Op 26 augustus breekt brand uit in een schuur in de Wouwsche Heide. De schuur is eigendom van Calemeijn te Brussel en wordt door de landbouwer Corn. Koremans gebruikt. De schuur brandt, met inboedel en al, geheel uit en de schade beloopt zo'n 1000 tot 1200 gulden aan het gebouw en 700 à 800 gulden aan de inboedel. In de arbeiderswoning van Franciscus Buijk op de Hil breekt een maand later brand uit. In een mum van tijd brandt alles af en men slaagt er slechts in een varkentje, een bed, een klein kastje en enige kleding te redden. Een mankement aan de schoorsteen of de bakoven is de vermoedelijke oorzaak van de brand, want 's morgens was de oven nog gestookt om er brood in te bakken. De waarde van het huisje met inboedel is overigens wel stukken minder dan die van de boerenschuur. De totale schade is hier niet meer dan 600 gulden.

Eerder in het jaar heeft zich al een heidebrand voltrokken. Op 24 april breekt omstreeks twaalf uur in Ouwervelden brand uit op een oppervlakte van 4 à 5 hectare. Men slaagt erin de brand te stuiten, zodat het vuur zich niet uitbreidt tot de mastbossen.

In de loop van het jaar krijgt burgemeester Daverveldt een lastige klus op te knappen. Al verschillende keren heeft hij zijn veldwachter Elst de wacht aangezegd. Op 22 april is de maat vol. Daverveldt schrijft een verzoek aan de Commissaris der Koningin om veldwachter Petrus Marinus Elst te ontslaan. Al een aantal jaren heeft Daverveldt met een zekere regelmaat Elst onderhouden over zijn gedrag dat *"op zijn zachtst uitgedrukt aan het liederlijke grenst"*. De laatste druppel die de emmer deed overlopen was voor Daverveldt het plichtsverzuim van de veldwachter bij de installatie van de Roosendaalse burgemeester, twee dagen eerder. Elst was opgedragen om op de Roosendaalsebaan samen met een andere veldwachter te waken tegen "mogelijke onbetamelijkheden" van terugkerende feestgangers. Maar in plaats daarvan gaat Elst zelf feest vieren in Roosendaal, de dienst aan zijn collega overlatend. Daarenboven memoreert de burgemeester vernomen te hebben dat de veldwachter enkele maanden daarvoor slapend en dronken langs de openbare weg lag.

"En dat op een tijdstip toen hij zich in nachtdienst moest bevinden en de veiligheid der rustige burgers aan zijne zorgen was toevertrouwd".

Elst, sedert anderhalf jaar weduwnaar en belast met de zorg voor tien kinderen, is dan inmiddels 17 jaar in dienst. En al die jaren is hij verschillende kleren berispt vanwege het bezoeken van herbergen onder diensttijd en het nuttigen van sterke drank. Dreiging met schorsing of ontslag en het opdragen van extra nachtdienst hebben niet geholpen, waarmee niets anders rest dan ontslag. De Commissaris van de Koningin gaat met het ontslag akkoord en als zijn opvolger wordt op 15 juni

4
benoemd M. van Eekelen. In zijn voordracht schrijft de burgemeester dat

"omtrent behandeling vuurwapenen kan worden gemeld dat Van Eekelen daarmee vertrouwd is in die mate als de meeste boerenjongens in deze streken die nu en dan wel eens een geweer ter hand nemen".

In het persoonlijke vlak heeft de burgemeester wel meer zaken op te lossen, die we vandaag de dag als ombudswerk zouden omschrijven. Zo vraagt Daverveldt in een brief aan de Minister van Koloniën of hem bekend is of Johannes Adrianus Paulus van Hooijdonck, die een jaar of zes geleden als koloniaal naar Oost-Indië vertrokken is, nog in leven is. Zijn in Wouw wonende vader had bericht ontvangen dat zijn zoon op 12 januari 1893 met het stoomschip "Prinses Amalia" uit Indië zou vertrekken en omstreeks 25 of 26 februari in Amsterdam zou arriveren. Op 13 april heeft men nog steeds niets van hem vernomen. Van Hooijdonck is evenmin in de ouderlijke woning teruggekeerd. En tenslotte meldt Daverveldt dat hij "uit een zedelijk" oogpunt geen bedenkingen heeft tegen het voorgenomen huwelijk van schoonbroer en schoonzuster Kornelis Franken en Johanna Koolen. Hij schrijft de Officier van Justitie dat beiden zeer gunstig bekend staan en dat *"nimmer eenige onbetamelijke betrekking tussen hen opgemerkt is"*. Franken heeft op dat moment uit zijn eerder huwelijk drie kinderen van 2, 5 en 8 jaar, de aanstaande bruid is, zo schrijft men, nog ongehuwd.

Aan de Rijksbouwmeester in Den Haag wordt een positief advies uitgebracht over aannemer C. Verbraak, die in aanmerking komt een postkantoor in Tholen te bouwen. B en W noemen hem *"zeergeschikt en betrouwbaar"*, en wat zijn financiële positie betreft *"niet gefortuneerd, doch een zeer oppassend en volijverig werkmán"*. Vorig jaar hadden hij en zijn broer, schrijft het Wouwse college, een particuliere aanneming van 36.000 gulden en volgens zijn mededeling kan hij beschikken over "een

4

flink krediet bij kassier Luykx te Roosendaal". Ook moeten Ben W de koningin-regentes via G.S. van advies dienen over het verzoek van het kerkbestuur de nalatenschap van wijlen Dimphena Mens te mogen aanvaarden. Men weet te melden dat het legaat bestaat uit een schuldbe-kentenis van 800 gulden, onder 4% rente, en een inboe-delwaarde van 40 gulden. De begrafenis- en uitvaartkos-ten en successierechten tot een bedrag van 80 gulden dienen hieruit betaald te worden. Het restant gaat naar de kerk onder voorwaarde dat gedurende 50 jaar diensten voor haar opgedragen worden. Conclusie: tegen de nala-tenschap bestaat geen bezwaar.

Dussen, maart 1993.

Henk Hellegers

Noten:

1. De Wouwse gemeenteraad anno 1892, Vierschaer 2-92.
2. De Wouwse gemeenteraad anno 1891, Vierschaer 2-91.
3. De Wouwse gemeenteraad anno 1891, Vierschaer 2-91.
4. De Wouwse gemeenteraad anno 1892, Vierschaer 2-92
5. Een meer uitgebreide beschrijving treft men aan bij een artikel van René Hermans over de geschie-den is van de Wouwse bierbrouwerijen, De Vierschaer 1/2-'93.

Bronnen:

- Notulenboek raadsvergaderingen 1893
- Notulenboek vergaderingen B en W 1893
- Correspondentieregister B en W 1893
- Correspondentieregister Burgemeester 1893
- Publicatieregister B en W 1893
- Publicatieregister Burgemeester 1893.

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.